

zweemde, verfoeide; wij weten allen, dat deze man veel te sceptisch ingesteld was, om de grote relativiteit van een bijeenkomst als deze niet te onderkennen. Hij zou gezegd hebben: „Ach joh, hou op!”

Hoewel we dit weten, hoewel we er van doordrongen zijn, zijn wij tóch samengekomen. Waarom eigenlijk? Komen wij samen, omdat wij, misschien intuïtief, weten dat de overledene het op de een of andere manier, heel verstolen, plezierig gevonden zou hebben? Want wie van ons staat er niet ook eens graag in een hem bestralend licht? Wee, wanneer men hem, die geen middelpunt wil zijn, nooit één enkele keer tot centrale figuur maakt. Maar hoe dit ook zij, wij komen niet samen, omdat de gestorvene het wilde of niet wilde. Komen we dan wellicht bij elkaar, om zijn allernaasten, zijn dierbaren in hém te eren, of om in hun hém te eren? Nee, dat ook niet, dat geenszins!

Waarom dan eigenlijk wel? Omdat wij beseffen, nú pas goed beseffen, wat we aan hem hadden, nú pas, nu hij er niet meer is, nu hij ver van ons is. Omdat wij elkaar nog eens willen wijzen op de leegte, die hij daarvoor, vóór zijn sterven, zo grandioos vulde, zowel in concreto als in abstracto.

Het is intriest, dat we iets, iemand niet meer moeten bezitten, om hem, om het te missen, dat wil hier zeggen, te waarderen. Hebben we Fokkema dan niet gewaardeerd, misschien kan men zeggen: naar waarde geschat?

Natuurlijk wel! Zoals we nu eenmaal velen, die bijna dagelijks in ons midden verkeren, waarderen. Maar hebben we hem werkelijk naar waarde geschat? Wisten we wel goed, beseften we wel terdege, wat voor een fijne vent we in hem bezaten?

Ik weet nog heel goed, hoe ik, nu 17 jaar geleden, bij hem in Oegstgeest uitgenodigd werd om met hem te spreken over de oprichting van een Sectie Duits aan de Vrije Leergangen. Dit was het eerste persoonlijke contact tussen hem en mij. Mijn eerste indruk was de volgende, een indruk, die toen wij elkaar beter leerden kennen en allengs vrienden werden, voor mij altijd een juiste leek te zijn: een vriendelijke man, die je aanvankelijk in de grond van de zaak op een afstand hield; iemand, die direct op de man af was, die wist, wat hij wilde, en die daaraan niet graag getornd wilde zien, die verfrissend exact was in zijn redenering, die niet leuterde of met een omhaal